

je pa res, da je bralcu nedoslednost jedne in iste besede zoperna v pesmih? Gotovo da v jedni in isti pesmi; ali pri raznodôbnih pesmih, ki so nastale v takó dolgih presledkih — »v dolgi dôbi štiridesetih let« — to izvestno ni nič čudnega, celó naravno je in jako zanimljivo razsodnemu čitatelju, da ga, zasledujočega notranji napredek pesnikov od pesmi do pesmi, od dôbe do dôbe, pri tem podpirajo in podkrepljajo zunanji znaki — mnogovrstne in raznoobrazne pisave. Kogar veseli oblikovna jednoličnost vse zbirke, češ, da je šele po nji ustrezno zakonom o umetelni jednovitosti, ta pomisli, da ta jednovitost ni nič drugega nego fikcija, provzročena po roki izdajateljevi; a ta roka s takim uniformovanjem siloma zabriše doberšen del značilnih individualnostij, po katerih se razlikuje ne samó pisatelj od pisatelja, ampak tudi umotvor od umotvora jednega in istega pisatelja, ali da govorimo z lepo podobo drugega poročevalca o Levstikovih »Poezijah«, zabriše se ona lahka rosica, katera se bliska na duševnih cveticah sleharnega pisatelja. Isti poročevalec izraža na istem mestu slično misel kakor mi, rekoč: »S strogo formalnega stališča nam res ne ugajajo raznotere oblike, ali to dobroto imajo venderle, da se v njih jasno zrcali pesnikovo hrepenenje po čimdalje višji popolnosti, po formalno in stvarno dovršenih proizvodih.«

(Konec prihodnjič.)

V. Bežek.

II.

W. Vondrák, *Altslovenische Studien* (posebni odtisek iz „*Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften, philos.-histor. Classe*“, kn. CXXII). Wien 1890, 8°, 90.

V znanem uvodu svoje znamenite knjige »Altslovenische Formenlehre in Paradigmen« je sestavil Miklosich óne staroslovenske spomeníke, iz katerih moramo zajemati pravo, čisto staroslovenščino. To so takó imenovani pannonski spomeníki. Naštel je sedem glagolskih in sedem cirilskih. Pa tudi ta kanon je nekoliko izpremenil svoje lice. Med pannonske spomeníke namreč ne smemo uvrstiti odlomka Novgorodskega evangelija, zakaj to je staroruski spomeník (prim. Archiv für slav. Phil. V., 689 in X., 168), in tudi cirilskemu macedonskemu listu ne gré ta čast, ker zaradi njegovega malega obsega in slabe netančne izdaje — list sam je nekako izginil — ni nikakor izključeno, da je morda staroruski spomeník. Zató se je pa pomnožilo število glagolskih spomeníkov pannonske recenzije, odkar je izdal Geitler Sinaitski

psalterij. Sinaitski euchologij je pa že Miklosich, dasi takrat samó kot tri liste obsežen odlomek, uvrstil v to skupino pod naslovom »Die liturgie von Sinai.« Tedaj imamo osem glagolskih in šest cirilskih pannonskih spomenikov.

Znano je, da je razdelil Miklosich vse ostale cerkvenoslovenske spomenike v štiri razrede ali recenzije, in sicer v bolgarsko, srbsko, hrvaško in rusko. Sedaj, ko poznamo neprecenljive Kijevske odlomke, treba je dodati še jeden razred: moravsko-slovaški. Ta razred obseza sicer samó dva glagolska spomenika, Kijevske odlomke iz XI. stol. in Praške odlomke (dva lista) iz početka XII. ali morda celó konca XI. stol., toda vzlic temu je najvažnejši mimo pannonskega za spoznavanje najstarejše staroslovenske dôbe. Oba spomenika sta neposredno v zvezi z najstarejšo dôbo cerkvene književne delavnosti, oba sta nastala v ónem kraju ali pa jako blizu njega, kjer se je porodila staroslovenska književnost; razven tega je jezik v Kijeviskih odlomkih jako pravilen in se odlikuje po mnogih posebnostih, katere nahajamo samó v najstarejših in najbolj konservativnih spomenikih. Vse cerkvenoslovenske spomenike tedaj delimo v

- A. pannonske,
- B. nepannonske:
 1. moravsko-slovaške
 2. bolgarske
 3. ruske
 4. srbohrvaške.

Povedati moram, zakaj ne prištevam Kijeviskih odlomkov med pannonske spomenike, in to tem bolj, ker je Miklosich izrekel nasprotno mnenje: »So gewiss das Schwanken« — piše v Vergl. Gramm. I², 219 — »der nasalen Vocale verbunden mit der Anwendung des *c* für *tj* und des *s* für *dj* in den Prager Fragmenten ein čechisches Denkmal erkennen lässt, ebenso sicher dürfen wir trotz der regelmässig für *tj*, *dj* eintretenden *c* aus *ts* und *s* aus *ds* wegen der regelrechten Setzung der Vocale *q* und *p* den Glagolita Kiovensis für altslovenisch ansehen.« Toda ta spomenik se ne razlikuje od pannonskih samó v tem, da piše za staroslov. *št* in *žd* na češki način *c* in *s*, ampak v njem nahajamo še druge jako važne primere češko-slovaškega jezikovnega vpliva. Zlasti naj omenim *šč* za staroslov. *št*: zaščiti II 17. V 18, VII 23, zaščitib VI 13, očiščeniě III 13, očiščenie V 15, dalje jedenkrat *u* za *q*: nebesksujq VI 7; semkaj prištevam tudi cirkvnaě IV 17 in cirkvne VI 4. To bi bil res pannonski spomenik sui generis, kateri se razlikuje v štirih takó važnih glasoslovnih posebnostih od vseh ostalih! Pri vsem tem ne smemo pozabiti, da ni nobeden pannonski spomenik v svoji sedanji obliki pisan na pannonskih tleh; večini je domovina na slovan-skem jugu, nekaterim pa Dacija, ali natančneje, sosedne pokrajine stare Dacije.

Kdor bi mislil, da je v vseh teh spomenikih, katere je Miklosich združil v pannonsko skupino, isti jezik, prava čista in neskaljena staroslovenščina, motil bi se zelo. Temu se tudi nikakor ne čudimo, ker vemo, da so ti spomeniki v svoji sedanjí obliki pisani v različnih krajih, kjer so bile tudi različne »šole«; manjše važnosti je časovna razlika. Že zdavna je opazil Šafařík med najstarejšimi cerkvenoslovenskimi spomeniki nekaj dualizem, med glagolskimi in cirilskimi spomeniki te vrste. Prvi so ohranili mnogo starih oblik, katerih skoraj ni najti v drugih. V vseh pannonskih spomenikih nahajamo nekoliko tuje jezikovne primesi, nekaj posebnostij, katere niso potekle iz prave staroslovenščine, ampak so prepisovalcu pri delu ušle izpod peresa; to so tedaj posebnosti ónega narečja, katero je govoril prepisovalec. Ali tudi če otrebimo pannonske spomenike te sekundarne primesi, ne ostane nam v kritiškem rešetú jednoten jezik, spomeniki se še vedno razlikujejo dovolj. Ta razloček najboljše opazimo, če primerjamo cod. Suprasl. ostalim spomenikom. Kakó velika razlika, kar se tiče nekaterih jako tipiških gramatiških oblik! Naj omenim samó glavne:

1. V loc. sgl. *o-deb.* nahajamo že devetkrat končnico *u*; v vseh ostalih pannonskih spomenikih so samó trije taki primeri.
2. Nom. plur. *o-deb.* ima že v 13 slučajih končnico *-ove*, v vseh ostalih je samó jeden primer in v Sinait. dvakrat končnica *-ovi*.
3. V gen. pl. *o-deb.* nahajamo v 24 slučajih končnico *-ovъ*, v vseh drugih je samo 15 primerov in sicer 11 v mlašjem eucholog. Sinait.
4. V instr. sgl. *a-deb.* nahajamo končnico *-a* več nego v trikrat tolikem številu kakor v vseh ostalih skupaj.
5. Cod. Suprasl. ima samó jeden stari (prosti) aorist.
6. V vsem rokopisu ni ne jednega *s-aor.* nego samó *h-aor.*
7. Stare oblike imperf. na *-šeta*, *-šete* so jako redke.
8. Nahajamo samó jedenkrat obliko *bimъ*, v vseh ostalih primerih vedno *byhъ*.
9. Končnica 3. duala je vedno *ta*.
10. Mnogokrat je 3. sgl. brez končnice *tv*.
11. Pri glagolih I. 5, 6 je v aor. le redkokrat najti tvorbe na *-tv*, ampak *načę*, *umrę*.
12. Pri glagolih IV. vrste prevladuje jako znatno daljša oblika part. praet. act.

Zaradi katerih jezikovnih posebnostij je tedaj Miklosich združil nekaj najstarejših spomenikov v jedno, takó imenovano pannonsko skupino? Gramatiške oblike pri tem gotovo niso bile odločilne, zakaj v tem slučaju bi

ne bil uvrstil cod. Supr. v ta razred, a zato bi semkaj prištevali n. pr. bolgarsko-slovenski Pogodinski psalt. in morda celo srbsko-slovensko Nikolsko evangelije. Ne tedaj pojedine stare gramatiške oblike, tudi ne njena celokupnost, niso bile kriterij pri klasifikaciji staroslovenskih spomenikov, ampak jedino pravilna raba nosnih samoglasnikov. Taka umetna, na podlagi samó jedne posebnosti osnovana razdelitev se dá opravičiti samó takrat, če imajo ti spomeniki še druge karakteristiške posebnosti skupno. In res najdemo v vseh pannonskih spomenikih tudi kolikor toliko pravilno upotrebljevanje polglasnikov. Pa tudi to ne zadošča, da smemo spomenik po pravici uvrstiti v pannonski razred; treba je, da je v njem za *tj* in *dj* bolgarska skupina *št* in *žd*; tedaj tri posebnosti so največje važnosti: 1. pravilno razločevanje nasalov, 2. kolikor toliko pravilno upotrebljevanje obeh polglasnikov in 3. skupina *št* in *žd*.

O gramatiških posebnostih pravih staroslovenskih spomenikov smo že precéj poučeni, če si tudi v nekaterih slučajih še ne moremo dobro pojasniti in oceniti marsikaterega pojava; takó n. pr. si še vedno ne moremo razložiti povoljno razlike gledé *l* epentet.; je li se res v pristni staroslovenščini vedno pojavljal *l* epent. in se je začel opuščati šele po bolgarskem vplivu? Jako slabo so pa nekateri spomeniki preiskani s filološko-kritiškega stališča. Kakó so se stari izrazi in besede, takó imenovani pannonizmi, nadomeščali z novejšimi in modernejšimi, kateri so našli pot v književnost v iztočni Bolgarski, kakó se je stara in prvotnejša redakcija prevoda polagoma izpreminjala in prešla v »bolgarsko«, o tem vemo še malo. Zató smo prav veseli lepe Vondrákove razprave, katera je vsaj gledé najobširnejšega staroslovenskega spomenika, cod. Suprasl. marsikaj dognala in z druge strani že znano iz nova utrdila.

Najobširneje razpravlja o cod. Suprasl., za tem nam razjasnjuje, v kakem razmerji so najstarejši evangeljski teksti drug proti drugemu, in napósled nam pripoveduje o Praških odlomkih. Mimo tega je v knjigi še nekaj manjših poglavij in sicer o Savini knjigi, o Novgorodskem evangeliji, o razpétih in propétih in še nekaj malenkostij.

(Konec prihodnjič.)

Dr. V. Oblak.

jatelja, ampak zmatrajo naj se kot blagohotni migljaji za zvršetek vse krasne izdaje, katera nam je upravnica srce prirasla; in zajedno naj se uvažijo — in to je naša še bolj iskrena želja — pri prihodnji Prešérnovi izdaji.

O zunanjem lici Levstikovih zbranih spisov ni da bi govoril; lepo blagó se samo hvali. Narobe: z ozirom na to, da jim je krasna njih oprava primerno podražila ceno, vzkliknil bi skoro — izvestno v zmislu Levstika samega — s primerno varijacijo Lessingovih granesov:

„Wir wollen weniger aufgeputzt
Und billiger gelesen sein!“

V. Bežek.

II.

W. Vondrák, *Altslovenische Studien* (posebni odtisek iz „*Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften, philos.-histor. Classe*“, kn. CXXII). Wien 1890, 8°., 90.

(Konec)

Gledé na cod. Suprasl. je pisatelj dognal: 1. da so v tem zborniku teksti različnega izvora, da tedaj ni tekst vsega zbornika od iste osebe; 2. da se prevod jezikovno ne strinja z ónim ostalih najstarejših spomenikov, da v tem prevodu ni najti stare, ampak že novejšo redakcijo; 3. ti različni teksti so nastali na bolgarskih tleh, óni odlomek pa, kateri je tudi v Clozovem glagol., bil je tukaj samó prepisan z malimi premembami. O citatih iz evangelij je dokazal, da se ne strinjajo z najstarejšim prevodom, katerega beremo v evang. Zograph. in Marian., ampak da reprezentirajo že nekoliko poznejšo redakcijo in se tedaj strinjajo bolje z evang. Ostrom. in Savino knjigo. Omeniti moram, da se v teh slučajih strinja cod. Suprasl. z bolgarskim Trnovskim evang., in ravno to je važno, ker evidentno dokazuje, da je domovina tem premembam Bolgarska. Isto se dá reči o odlomkih iz psalmov; tudi teh je mnogo. Vondrák sicer trdi, da so ti citati iz psal. mnogo bolje ohranili prvotnejši prevod od evangelijskih, toda če primerjamo te citate različnim psalterijem, prepričamo se takoj, da se ne strinjajo povsod s starim Sinait. psalt. Naj omenim samó jeden primer ps. 136, 2 beremo v našem rokopisu na vrbbii posrědě jějě oběsihomъ sьsady svoje isto tudi v rusk. Čudovskem ps. (prepis iz leta 1472.), v Sinait. ps. in v hrvaških glagolskih tekstih pa najdemo starejši prevod na vrbbii po srědě jějě oběsihomъ organъny naše.

Da so óni teksti, kateri so združeni v cod. Supr., res prestavljeni v Bolgarski, to nam dokazujejo najboljše taki izrazi in take besede, katerih ni

najti v najstarejših pannonskih evangelijskih, zato pa v staroruskih in v bolgarskem Trnovskem. Sestavil sem precēj takih besed že v »Archivu f. slav. Phil.« XIII., 242—245, nekaj novih je sedaj dodal še Vondrák.

Nikakor se pa ne morem strinjati s pisateljevim mnenjem o domovini cod. Suprasl. v sedanji obliki. Vondrák piše o tem: »Nachdem also das Material, aus dem der Cod. Supr. sich aufbaut, in Bulgarien seine bestimmte Form angenommen hatte, wurde es in Russland (oder überhaupt von einem Russen) noch einmal so abgeschrieben, wie wir es jetzt haben, und so entstand unser Cod. Supr.« Vprašati moram, zakaj pa ni v cod. Supr. nobene nega vpliva ruskega, kakor ga vidimo v staroruskih spomenikih, zakaj ni najmanjšega sledú o ruski grafiki, katera se je v tej dóbi gotovo že mnogo razločevala od južnoslovanske? Pisatelj sicer trdi na str. 53., da v tej dóbi (XI. ali XII. stol.) ni mogel jezik prepisovalčev še predreti na površje. Kakó pa to, da se je nekako uveljavil v vseh staroruskih spomenikih XI. stoletja, da je v njih predrl semtertjā domači jezik? Cod. Supr. nima nobenih grafiških in jezikovnih posebnostij staroruskih spomenikov, v palaeografskem oziru tudi nima ruskega lica — in reči moram, da se palaeografsko naj-najstarejši ruski spomeniki precēj razločujejo od pannonskih — in vender misli pisatelj, da je prepisan na ruskih tleh. Do tega so ga napotile nekatere leksikalne posebnosti, nekatere besede, katere je našel samó v staroruskih tekstih. In so li res ti leksikalni izrazi takó pomenljivi in važni, in kar je glavno, ali se res beró jedino le v staroruskih spomenikih? To sicer trdi pisatelj, toda mnogo teh izrazov je tudi v bolgarskih spomenikih; bili so tedaj že na jugu vzprejeti v prevod in šele od tam so prišli tudi v rusko književnost.

Takó nahajamo *zeto* m. starejšega *nevěstnikъ* tudi v bolgarskem Bero-linskem zborniku in v srbski Krmčaji Mihan., *pronyrivъ* v Trnovskem evang. in nekem srb. spomenku XIII. stol., *vъzvitъ* v homil. Mihan., *podragъ* v Trnovsk. evang., *blagodariti* v srbskem žitji Simeona, *stolъ* m. starejšega *prěstolъ* v istem žitji in v starejših srbskih listinah, *prěmъ* v homil. Mihan., *aky* m. *jako* v Trnovskem ev. Ostane še samó številce izrazov, katerih ne morem najti tudi v bolgarskih ali sploh starih jugoslovanskih spomenikih, toda to je samó slučajno, zakaj prezirati ne smemo, da poznamo še jako malo bolgarskih spomenikov, in še ti so objavljeni samó v odlomkih. Pri takem preiskovanji vedno še ostane dovolj praznin, in zato ne smemo takim posameznim izrazom nikoli prištevati prevelike važnosti; preveč nam še nedostaje posredovalnih spomenikov, mnogokrat moramo samó iz staroruskih spomenikov sklepati, kakó je bilo v bolgarskih.

Nekatere izraze je pa treba razlagati drugače. Tako je *oky* mimo *aky* isto kar *rob* mimo *rab* ali *zorja* mimo *zarja*; beseda *tokъ* tudi

ne dokazuje ruskega izvora, ker živi tudi v slovaških pokrajinah. Mat. XXVI, 27—28 se res strinja cod. Supr. nekoliko z Nestorjem, zakaj prvi piše *za vy přelamajema* in Nestor *lomimaja*, toda isto nahajamo tudi v Cloz. glag., tedaj je ta popravek že jugoslovanskega izvora. Važnejše so za določevanje domovine staroslovanskih spomenikov pri sedanjem našem znanju gramatiške posebnosti. Take značilne posebnosti so v tem spomeniku *ros* mimo navadnega *ras*, in res trdi Vondrák, da je to vpliv ruskega pisatelja. Toda ta oblika se je takisto lahko pojavila v pokrajinah, katere so blizu Slovakov, saj se takó govori v nekaterih slovaških narečjih. Tudi gen. sgl. pronom. sklanje na *-ga* m. *-go* ni ruska posebnost, in če beremo jeden primer v Gregor. Nazian., posnet je samó iz jugoslovanskega originala. Da se je res na jugu rabila ta oblika, to mi priča bolgarska listina Const. Asěna iz leta 1259.—78., kjer berem *toga*. Jednake oblike se nahajajo sporadiško še v denašnjih bolgarskih narečjih. Jaz sem tedaj še vedno tistega mnenja, katero sem povedal že prej v »Archivu« XIII, 246: »Doch wenn man in Betracht zieht, dass einige dieser Denkmäler, wie die Savina kn. und Suprasl. im wirklichen Russland sich befinden, andere von dieser Gruppe, wie das Galic. Dobryl. und Mstsl. Ev., durch sprachliche Eigenthümlichkeiten auf Volhynien und Galicien oder Kijew hinweisen, so könnte man auch den Cod. Supr. in ein Gebiet versetzen, das zwar nicht russ. war, doch wo sich dieselben literarischen Strömungen und Bewegungen fühlbar machten, wie im südlichen und westlichen Russland, ich meine die Gegenden nördlich der Donau, das alte Dacien und die nördlich davon gelegenen Grenzgebiete des Karpatenlandes. Bei einer solchen Annahme wird am leichtesten verständlich, wieso ein Cod. Supr. schon die neue Redaction in Grammatik und Lexicon repräsentirt und doch gerade darin mit den russ. Evang. übereinstimmt.«

Neverjetno je pa, da seza óni odlomek cod. Suprasl., katerega nahajamo tudi v glag. Cloz., v najstarejšo dōbo staroslovenske pismenosti, tedaj v pannonsko (str. 40). To bi bilo samó takrat verjetno, če bi bil pisan original glag. Cloz. na pannonskih tleh. O tem pa ni dvojiti, da je domovina prevodu ónih odlomkov, kateri so nam zdaj v prepisu ohranjeni v glag. Cloz., nekje na jugu, najbrž kje v stari Srbiji ali sosednih krajih Macedonije. To je razvidno iz tega, ker nahajamo v glag. Cloz. precěj sledú bolgarskega vpliva, namreč znano bolgarsko nepravilnost v nosnih samoglasnikih (v dveh primerih), *u* m. *o* in obratno; semkaj moremo prištevati tudi nadomeščevanje polglasnikov z *o* in *e*. Isto nam potrjujejo evangelijski citati, v katerih je že nekaj eklatantnih primerov nove redakcije. Zdaj tedaj ne bomo več mogli zanikavati nekake vzajemnosti med najstarejšo hrvaško glagolsko in macedo-bolgarsko pismenostjo.

Vondrák misli, da je tudi Savina knjiga na Ruskem prepisana, toda ni se mu posrečilo, da to dokaže le nekoliko. Glavni razlog mu je beseda, *gospoda*, in ta je baje le na Ruskem prišla v tekst, a takoj mora priznati, da denašnja ruščina ne pozna tega izraza. To besedo nahajamo v istem pomenu tudi v slovaških narečjih, in zato se mi dozdeva verjetneje, da je domovina tega spomenika blizu tam kakor cod. Supr. Takó si najlože pojasnimo to, da je v njem že dosti novejših izrazov, katere čitamo tudi v staroruskih spomenikih. Omeniti hočem še besedo *prahněnz* (σζπρός) Mat. XII, 33, ker je tudi ta značilna.

Lepó nam je pisatelj razložil, da je tudi v Praških fragmentih nekoliko sledú novejše »bolgarske« redakcije prevoda, da tedaj ta spomeník ni nastal samó pod vplivom pannonske književne delavnosti. To je važno, zakaj dosedaj se še ni poudarjalo, da je bila še v XI.—XII. stoletji nekaka književna zveza, četudi še takó slaba, med severno Pannonijo ali bolje med severnimi karpatskimi pokrajinami in Bolgarsko. Sevėda se pri tem ne smemo sklicevati na dat. s. *slěpomu*, zakaj *o* je morda samó pisna pomota, pisalec je napisal samó prvo polovico glagolskega *u* in to je ravno *o*. Tudi beseda *smoky* m. *smokovnica* je znak novejše redakcije.

Nikakor pa ne morem pisatelju pritrditi, da so ti odlomki iz prve polovice X. stoletja, kakor je to izrekel prvi Šafařík pred tridesetimi leti. To je radi palaeografskih kriterij popolnoma nemogoče, dovólj je, če primerjamo Praška lista Kijevskim odlomkom ali Zograph. evang., in takoj spoznamo, da sta precěj mlajša. Najbrž sta ta lista iz početka XII. stoletja, kvečjemu iz konca XI. stoletja. Makušev je celó mislil, da so ti odlomki iz XIV. stoletja, kar je popolnoma nemogoče, kakor nam pričajo hrvaški glagolski spomeníki iz XIII. in XIV. stoletja. V palaeografskem oziru so Praški odlomki velike važnosti; to je že Šafařík bistróumno spoznal, trdėč, da nam predstavljajo nekako prvotni tip glagolice, in isto misli Jagić o Kijevskih odlomkih, kateri imajo palaeografsko marsikaj skupnega s Praškimi. Praški odlomki mi dokazujejo, da tudi v Kijevskih odlomkih ni ohranjen pravi in čisti tip prvotne glagolice, kakor se je rabila v pannonski dóbí, da ni bila takó óglasta, kakor je v Kijevskih odlomkih (prim. «Archiv» VII., 459, Cod. Marianus 416.).

O redakcijah najstarejših evangelijskih tekstov je Vondrákovo preiskovanje iz nova to potrdilo, kar je prvi Šafařík dokazoval in pozneje sosebno Jagić obširneje razložil v uvodu prve izdaje Asseman. evang. in v Cod. Marian. Največ sorodnosti je med Assem. in Ostrom. evang.; Savina knjiga je nekako v sredi med tema in cod. Zogr. in Marian., katera imata najstarejšo redakcijo. Ni pa pisatelj dovólj poudarjal, da ima Savina knjiga mnogo posebnostij, katerih ni najti v nobenem drugem evangelijski, da se

tedaj razlikuje od vseh ostalih. Naj omenim samó nekaj takih slučajev: Mat. V. 44, VI. 30, VII. 25, VIII. 3, IX. 25, 26, XII. 31, Luc. III. 14 etc.

Na str. 72. se zdí Vondráku verjetno, da so se pri prvem staroslovenskem prevodu ozirali tudi na latinski tekst. Takó si hoče pojasniti izraz *livra* (latin. libra), katerega beremo v cod. Zograph. Assem. in Nik., mimo *litra* (gr. λίτρα) v cod. Marian. Ostr. in Savin, kn. O tem ni dvojiti, da je prvi izraz res latinski libra, toda zajet ni neposredno iz latinskega originala, nego vzet je iz grščine, zakaj v srednji grščini res nahajamo to besedo (prim. Du Cange, Glossarium ad scriptor. mediae et infimae graec. I., 809). Takisto si moramo razložiti tudi pomoto v psalt. Sinait., kateri ima za gr. ἐν ἄρμασι izraz *orqšihz* in ne *kolesnicahz*. Prevoditelj je omenjeno grško besedo krivo izvajal od nom. ἄρμα, kar je latinska tujka arma; ἄρμα v tem pomenu je mnogokrat najti v poznejših grških virih. (Du Cange I. 119.).

Splošno se je trdilo, da je bil v prvotnem prevodu glagol *raspeti* in da ga je šele pozneje nadomestil *propeti*. Vondrák trdi ravno nasprotno, in po mojem mnenju je to tudi dovolj podprl s primeri. Lahko bi bil navédel še iz najstarejših hrvaških glagolskih tekstov, kateri so jako konservativni, nekaj primerov, kateri to potrjujejo. Jako pa dvojim o tem, da se je *raspeti* pojavil šele na jugu, v Bolgarski; meni se dozdeva, da se so nekateri izrazi počeli že na konci pannonske dóbe nadomeščati z novimi, da tedaj nekateri popravki in dostavki sezajo že v pannonsko dóbo in da se je ta delavnost, iz katere se je pozneje pri ugodnih politiških in književnih razmerah izcimila nova »bolgarska« (ali cirilska) redakcija, počela že na pannonskih tleh.

Naj še omenim, kar piše pisatelj o domovini staroslovenščine, zakaj to vprašanje še vedno ni popolnoma rešeno, če so tudi Miklosichevi nazori že jako omajani: »Die Bohemismen der erwähnten Denkmäler haben daher wohl ihre Heimat in Pannonien gehabt. Daraus folgt für mich, dass die Sprache, in welcher unsere altslovenischen Denkmäler übersetzt worden sind, nicht auch zugleich in Pannonien (resp. Mähren) gesprochen wurde. Sie war eine fremde, hieher verpflanzte, die freilich manche einheimische Ausdrücke, namentlich aus der Liturgie etc. annahm.« In dalje: »Die Sprache, in welcher die beiden Slavenapostel ihre Thätigkeit in Mähren und Pannonien entfalteten, war die Sprache ihrer Heimat, in erster Linie, also ein macedonischer Dialekt.«

V. Oblak.

